
İDEOLOJİK HALK BİLİMİ KURAMI'NA GÖRE ZİYA GÖKALP'IN MASALLARI

The Tales of Ziya Gökalp According to Ideological Folklore Doctrine

Mehmet Emin BARS¹

Geliş:08.05.2017 / Kabul:04.10.2017

DOI: 10.29029/busbed.310989

Öz

Ziya Gökalp XX. yüzyıl Türk fikir ve edebiyat dünyasının önemli şahsiyetlerinden biridir. Filozof, bilim adamı, gazeteci, eğitimci, siyaset adamı kişiliğiyle hem yaşadığı dönemde hem de kendisinden sonra birçok kesim üzerinde derin izler bırakmıştır. Yeni devletin müesseselerinin kuruluşunda onun zihnî mesaisinin izleri vardır. Gökalp fikirlerini millî kaynaklardan almıştır: O, hem milliyetçi bir ideolog hem de modern ilmin öncülerinden biridir. Gökalp mefkûresini gerçekleştirmek için çeşitli eserler vermiş, Cumhuriyet dönemi Türk toplumuna düşünceleriyle yön vermiştir. Halk bilim ürünleri çeşitli dönemlerde ideolojik amaçlarla kullanılmıştır. Özellikle XX. yüzyılda halk bilimi ideolojik yönden çokça işlenmiştir. Halk bilimi ürünleri ulusal kimlikleri belirlemede ve korumada önemli işlevler yüklenmiştir. Halk ürünlerinde halk ruhu aranmıştır. Bilimsel bilgidен ideolojik dogmalar yönünde faydalanılmıştır. Halk bilimi ideolojilerin geniş halk kitlelerini etkilemede propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Halk bilimi ürünlerini bu amaçla kullanan kişilerden biri de Gökalp'tır. Bu çalışmada Gökalp tarafından yeniden yazılan masallar ideolojik halk bilimi kuramına göre incelenmiştir. Önce ideolojik halk bilimi ile ilgili kısa bilgi verilmiş, sonra Gökalp'in masalları bu yönde incelenmiştir. İnceleme sonucunda Gökalp'in, masalları Türkçülük ideolojisini halka yaymak amacıyla kaleme aldığı görülmüştür. O, masallarında yeni Türk neslini milliyetçilik ideolojisiyle yönlendirmek, eğitmek amacını taşımıştır. Masalları yeni nesillere ortak bir bilinç aşulamak, onları belirli idealler etrafında toplamak, millî birlik ve beraberlik oluşturmak amacıyla kullanmıştır. Gökalp, masalları milliyetçi bir politika aracı olarak kullanmıştır.

1 Yrd. Doç. Dr. Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. m_e_bars_21@hotmail.com.

Anahtar Kelimeler: Ziya Gökalp, halk bilimi, ideoloji, kuram.

Abstract

Ziya Gökalp is one of the important figures of the XX. century's Turkish notion and literature scene. He left significant mark on both artists of his era and the posterior ones as a philosopher, scientist, journalist, educator and politician. The new establishments of the era carry his traces of ideology. Gökalp took his mindset from notional sources. He is a nationalist ideologist as well as one of the pioneers of the modern science. He contributed many works of literature to carry out his ideals and lead Turkish people of Republican era with his notions. Works of folklore have been used on various times for ideological purposes. Especially in the XX. century, they had been heavily worked on and were of importance in the determination and protecting of the national identities. Folk spirit has been sought in folklore. Scientific information has been utilized about the ideological dogmas. Folklore was also used as a propaganda tool to affect vast groups of people about some ideologies. Gökalp is one of these who used folklore for this aim. In this study, tales which have been re-written by Gökalp are analysed according to the folklore doctrine. The tales are examined after some information about the ideological folklore. It is seen at the end of the study that he has written tales to spread the ideology of Turkism among the public community. He has the aim of educating and leading the new Turkish generation with nationalist ideology in this tales. Gökalp used them to unite the new generation around a mutual awareness and specific and to establish a national solidarity. He used tales as a nationalist politic tool.

Keywords: Ziya Gökalp, folklore, ideology, doctrine.

Giriş

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi'nde siyasî alanda birtakım yenileşme hareketleri gerçekleştirilir. Siyasî alanda yapılan yenilikler toplumsal hayatta ve edebiyatta da beraberinde birçok değişimi meydana getirir. Bu değişim ve yenileşmenin sonucunda Tanzimat aydınlarının topluma bakış açılarında ve yorumlamalarında yeni düşünceler oluşur. Bu değişim ilk olarak dil alanında kendisini gösterir. O zamana kadar Arap-Fars kültürünün etkisiyle şekillenen dili bu etkiden uzaklaştırıp halkın konuşma diline doğru bir gelişim görülür. Seçkin kimseler için ortaya konulmuş olan sanat eserlerinin geniş halk kitleleri için de ortaya konulması gerektiği fikri yavaş yavaş kendisini hissettirmeye başlar. Bununla beraber Servet-i Fünun, Fecr-i Ati gibi edebî topluluklar sanat dilinin halk dilinden farklılığını, sanatın estetik dilinin sade, yalın olamayacağı fikrini savunmaya devam eder. Bu bir noktada sanatsal bilginin toplumsal ve geleneksel bilgi ile olan doğal bağının

da inkâr edilmesi, görmezlikten gelinmesidir. Ancak bu tür düşünceler her geçen gün etkinliğini biraz daha kaybeder. Toplumsal ve geleneksel bilginin güzel sanat eserlerinin oluşturulmasındaki önemi hem aydın hem de halk tarafından anlaşılmaya başlanır. O zamana kadar daha çok bireysel ve seçkinlerin bir haz aracı olarak kabul edilen sanat, kendisi için yeni amaçlar belirler. Edebiyatta toplumu eğitmek, kitleler üzerinde çeşitli tesirler meydana getirmek amacıyla daha geniş çevrelere ulaşma eğilimi görülür. Bununla beraber yeni konu, tür ve biçimler denenmeye başlanır. Tercüman-ı Ahval (1860) gazetesi başta olmak üzere çeşitli gazeteler birtakım sosyal ve siyasî konuların ele alındığı yer haline gelir. Osmanlı toplum düşüncesindeki değişimlerin sonucu olarak yeni bir medeniyet oluşturulur. Arapça-Farsça eserler yerlerini Türkçe eserlere bırakmaya başlar. O güne kadar Arap-Fars kültürlerinin etkisinde ürünler veren edebiyat, bu kez Batı edebiyatının tesirine girer. Bu tesir halk diliyle meydana getirilen ürünlerde de kendisini hissettirir. Doğu'nun etkisinden kurtulamamakla eleştirilen edebiyat, buna benzer olarak, Batı etkisinde kalır. Bu dönem tüm bu gelişmelere rağmen halka yönelişin ilk basamağını oluşturması bakımından önemlidir. Tanzimat döneminden itibaren Divan şiirinin yerine batılı anlamda modern bir şiir konulur. Avrupa'daki romantik ulusçu hareketlere paralel biçimde modern şiirin kaynağı olarak folklor benimsenir. "Millî mücadele ve cumhuriyetin ilanı aşamasında millî kimlik susuzluğunu gidermek, düşman tehlikesinin ortadan kalkması ve devletin kuruluşunun tamamlanmasının ardından ise cumhuriyet ilkelerinin hayata geçirilmesi ve pekiştirilmesi amacıyla, biçim ve içerik yönünden halk şiirine öykünen..." (Çamkara, 2010: 90) şiirler ortaya konur.

Tanzimat'la beraber başlayan halka yönelme Millî Edebiyat döneminde meyvelerini verir. Bu dönem 1908'de Meşrutiyet'in ilanı ile başlar, 1923'te Cumhuriyet'in ilanına kadar sürer. Millî Edebiyat dönemi Türk milliyetçiliği etrafında şekillenir. Türk milliyetçiliği, sosyal ve siyasî alanda ulusallaşmayı, Türk kültürünü esas alarak her türlü yabancı etkiyi yok etmeyi amaçlar. Bu dönem Türk milliyetçiliğinin doğuş yıllarıdır. Türk tarihi çeşitli eserlerde yeniden ele alınmış, toplumun bir kesimi ve yabancılar tarafından kaba, cahil, göçebe olarak tanımlanan "Türk" kavramı yeniden ele alınmıştır. Zamanla asıl anlamı unutulmuş Türk adı, kökü tarihin derinliklerine dayanan, soylu ve zengin bir kültüre sahip bir milletin adı olarak anılmaya başlanır. Bu dönemde Ömer Seyfettin ile Ali Canip Yöntem'in çabalarıyla çıkan "Genç Kalemler" dergisi önemli roller üstlenir. Dergi yenileşme ile ilgili düşüncelerin topluma ulaştırılmasında halk dilini bir araç olarak kullanır. Dergideki çalışmaların halk dili üzerinde yoğunlaşması olumlu bir gelişme olarak görülmesi gerekirken halk edebiyatını ihmal etmeleri bir eksiklik olarak görülmemelidir. Dergi halkın edebî ürünlerine ilgi göstermez. Ancak Gökâlâp dergiye farklı bir boyut kazandırır. Ziya Gökâlâp ortaya koyduğu felsefî ve sosyolojik fikirleriyle yeni ve modern bir toplumun şekillenmesinde önemli bir rol üstlenir. Gökâlâp dönemin aydınları gibi sadece halk diline eğilmez, halk edebiyatı ve kültürüne yönelik etkin

çalışmalar da yapar. Dönemin aydınları halk diliyle ancak Batı etkisinde eserler verirken Gökalp, dönüşen, değişen, halk kültüründen uzaklaşan edebiyatın yönünü toplumun asıl kaynağı olan halka çevirmek için çaba gösterir. Halk edebiyatı millî kültürün tüm ürünlerini taşımaktadır (Akyüz, 2015: 19-20).

Gökalp XX. yüzyıl Türk fikir ve edebiyat dünyasının en önde gelen kişilerinden biridir. Fikirleri ve edebî eserleriyle Cumhuriyet Türkiye'si'nin kurucularındandır. Filozof, bilim adamı, gazeteci, eğitimci, siyaset adamı kişiliğiyle devrinin tüm kesimleri üzerinde derin izler bırakan bir bilgidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Mustafa Kemal'in askerî ve politik alandaki rolünü, fikir ve edebiyat sahasında Gökalp yüklenir. Yeni devletin müesseselerinin tesisinde Gökalp'in zihnî mesaisinin izleri vardır. Gökalp yazılarında problemlere çözüm arayan pratik fayda peşindedir. Fikirlerini millî kaynaklardan almıştır.

“Ziya Gökalp, şiirin temeline fikrî muhtevayı yerleştirir. O, her şeyden önce mütefekkindir; memleketimizin medeniyet bakımından yükselebilmesi için ne yapılabilir sorusunun cevabını arayan insandır. Bu konudaki düşüncelerini, millî romantik duyuş tarzı aracılığıyla edebiyata uygulamaya çalıştığını söyleyebiliriz. Zaten onun teklif ettiği yeni, millî ve modern yaşama tarzı, yeni bir dil ve edebiyat anlayışını da beraberinde getirmektedir” (Aktaş, 1996: 159).

Gökalp halk lisanyla şekillenen, tarihin derinliklerinden günümüze kadar ulaşan, belli bir geleneğe sahip sözlü kültür ürünlerini gerçek edebiyat mahsulleri olarak kabul eder. Halka ulaşmak için halk diliyle ve halk kültüründen beslenen eserler vücuda getirmek gerektiğine inanır.

Gökalp “hem milliyetçi bir ideolog ve hem de modern ilmin öncülerinden biri” (Küçük, 2013: 183) dir. Bu özelliğiyle yaşadığı çağın en müessir mütefekkirlerinden biridir. Osmanlı Devleti'nde 1908 yılına kadar etkili olan İslamcılık, Osmanlıcılık, Batıcılık fikirleri daha sonra yerini Türkçülük akımına bırakır. Bu akımla halka millî şuur aşılana çalışılır.

“Osmanlı Devleti'nin son döneminde, Türklük şuurunun uyanması için en fazla çalışanlardan biri olan Ziya Gökalp, bilgisi, anlama, anlatma yeteneği ve şahsiyeti ile diğer isimler arasında dikkat çeken bir isim olmuştur. Türk düşünce ve edebiyat tarihinin hangi açılardan bakılırsa bakılsın asla unutamayacağı ve ihmal edemeyeceği kişilerden biri olan Ziya Gökalp'in hem kendi nesli hem de kendisinden sonraki nesiller üzerinde tesiri büyük olur” (Sütçü, 2013: 2299).

Gökalp mefkûresinin gerçekleşmesi için çeşitli eserler vermiştir. O Cumhuriyet dönemi Türk toplumuna düşünceleriyle yön vermiştir. Gökalp'in “... folklorla yüklediği Türkçülüğün temellerini oluşturma işlevi, gerek Osmanlı'nın son döneminde gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk döneminde son derece etkin olmuştur” (Oğuz, 2006: 47).

Gökalp'a göre Türkçülük Türk milletini yükseltmektir. Buna göre Türkçülüğün mahiyetini anlamak için millet kelimesinin tanımını yapmak gerek. Millet irkî, kavmî, coğrafi, siyasî ve iradî bir zümre değildir. Millet din, dil, ahlak ve bediiyat bakımından ortak olan, aynı terbiyeyi almış fertlerden oluşan bir zümredir. İnsan kanca müşterek bulunduğu insanlardan ziyade, dil ve dinde müşterek bulunduğu insanlarla beraber yaşamak ister. Çünkü insanın şahsiyeti bedeninde değil, ruhundadır. Bir insan hangi milletin terbiyesini almışsa onun mefkûresi için çalışır. İnsan terbiye bakımından müşterek bulunmadığı bir cemiyette mutsuz olur (Gökalp, 2007: 184). Türkçülüğün ilk esaslarından biri halka doğru gitmektir. Halka doğru gitmek bir milletin yüksek tahsil ve terbiye almış güzidelerinin harsı almak için halka gitmeleri demektir. Hars yalnızca halkta bulunabilir, başka bir yerde bulunmaz. Halk millî harsın canlı bir müzesidir. Güzidelerin çocukken aldığı terbiyede millî hars yoktur. Bunlar millî harstan mahrum olarak gayr-i millîleşerek yetiştiler. Halka gitmek halkın içine girmek, halkla beraber yaşamak demektir. Halkın şiirini, müziğini, oyunlarını, masallarını, fıkralarını bilmektir. Onların dertlerine üzülmek, sevinçlerine sevinmektir. Deha ancak halktadır (Gökalp, 2007: 199-200).

Gökalp Türk edebiyatında üzerinde çokça çalışma yapılan şahsiyetlerden biridir. Kısa ömründe yaptığı araştırmalar, öne sürdüğü fikirler, folklor katkılarını vs. nedenlerden dolayı çeşitli yönleriyle çeşitli araştırmaların konusu olmuştur. Bu çalışmada Ziya Gökalp'ın masalları ideolojik halk bilimi kuramına göre incelenecektir. Yazdığı masal, destan, şiir örnekleriyle halk bilimi alanında adından söz ettirmeyi hak eden Gökalp, tüm eserlerini ideolojisini halka yaymak amacıyla kaleme almıştır. O, yeni Türk neslini milliyetçilik ideolojisiyle yönlendirmek, eğitmek amacını taşır. Masallarında da bu ideolojik tavrı görülmektedir. Bu çalışmada Gökalp'ın masallarında bu fikirler incelenmeye çalışılacaktır. Önce ideolojik halk bilimi ile ilgili kısa bilgi verilecek, sonra da Gökalp'ın masalları bu yönde bir incelemeye tabi tutulacaktır.

1. İdeolojik Halk Bilimi Kuramı

Sosyal değer ve normların belirlediği kültürel kimlik millî benlikle beslenir, insanlarda sorumluluk bilincini oluşturur. Tarihî ve kültürel birlikteliğe sahip insanlar, ortak değerler doğrultusunda aynı amaç için çaba sarf eder. Toplum tarafında tanınan, aynı amaca hizmet eden her düşünce/davranış insanların birtakım ihtiyaçlarını karşılar. Kültürel yapının zenginliğini gösteren halk bilimi ürünleri, toplumda ortak değer yargılarındaki birliğin sağlanmasında önemli roller üstlenir. Toplumun işleyişinde her sosyal hareketin, her geleneğin, her sosyal normun katkısı büyüktür. Toplum içinde işlevini yitiren her kurum yok olmaya mahkûmdur.

“Bu anlamda efsane, destan, masal, hikâye, fıkra, türkü gibi halk edebiyatı ürünleri, sahip oldukları gelenek taşıyıcılığı, eğitme, sosyal motivasyon, yararlılık,

bütünleştiricilik, dengeleme, bir düşünceyi destekleme, sosyal eleştiri ve denetim mekanizması, dikkat çekme, az sözle çok şey anlatma, son sözü söyleme, kıssadan hisse kapma, gerilimleri yumuşatma, eğlendirme, güldürme ve rahatlama fonksiyonlarıyla sosyal yapının güçlü tutulmasında çok önemli görevler yüklenmektedir” (Ö. Eker, 2006: 316).

Halk biliminin ideolojik amaçlarla kullanılmasını için geliştirilmiş kuramsal çerçeveler bulunmaktadır. XIX. yüzyılın romantik milliyetçiliği kaynaklı olarak XX. yüzyılda halk bilimi ideolojik yönden işlenmiştir. Özellikle halk bilimi ürünleri uzun süre ulusal kimlikleri belirlemede ve korumada önemli işlevler yüklenmiştir. Halk bilimciler yerli ağzılarda, halk masalları ve şarkılarında, edebiyatta ve ulusal kahramanların eylemlerini anlatan tarih eserlerinde halkın ruhunu aramışlardır. Bu çalışmaların masum ulusal gururun uyarılması bakımından büyük etkisi görülmüştür. Bilimsel bilgi ideolojik dogmaların emrine verilmiştir. Halk bilimi ideolojilerin geniş halk kitlelerini etkilemede propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Dünyanın farklı coğrafyalarında halk bilimi verileri çeşitli politik görüşlerin veya partilerin propaganda aracına dönüştürülmüştür. İdeolojik görüşlerin propagandasında kullanılan halk bilimi ürünleri çoğu zaman kullanıldıkları ideolojiye göre manipülasyonlara da uğramıştır. Çeşitli bilim insanları tarafından toplanan malzemeler, propaganda yapılacak ideoloji doğrultusunda temizlenmiş; yeniden düzenlenmiş; ideolojik bir elekten geçirilmiş; kitle iletişim araçları vasıtasıyla halka dağıtılmıştır. Bu çabalar fakelore olarak adlandırılabilir ideolojiyi övücü şarkı, destan, efsane yaratmalarını beraberinde getirmiştir (bk. Çobanoğlu, 2002: 177-181).

Halk bilimi çalışmalarını ideolojik amaçlı kullanan ilk devlet Hitlerin Ulusal Sosyalist hükümetidir. 1930’lu yıllarda kan bağına dayanarak ırklarını yüceltmek çabası içine giren Naziler halk bilimcileri yönlendirmişlerdir. Başta halk bilimi olmak üzere bütün sosyal bilimlerin Alman ruhuyla ilgili konularına ağırlık verilmiş, elde edilen bilgiler pratik anlamda kullanılmıştır. Polis eğitimi ve yönlendirilmesinde gelenek ve göreneklerden yararlanılarak propaganda amaçlı faydalanılmıştır. Aynı yıllarda Sovyet Rusya’da da halk bilimi verileri politik görüşlere göre şekillendirilmiştir. Sovyet Rusya komünizmi geliştirmek için folklorun etkin gücünün farkına varmıştır. Folklorun işçi sınıfının yaratıcı ifadelerinde olduğu tezi ileri sürülmüştür. Sovyet politikacılar folklor üzerine yoğunlaşmıştır (Dorson, 2011: 26-28). Halk bilimi ürünleri vasıtasıyla komünizm geniş halk kitlelerine propaganda ile yerleştirilmiş, Marksist kuram bu verilerle desteklenmiştir. Lenin ve Stalin gibi devrim önderlerini ve bunlar tarafından gerçekleştirilen, geliştirilen, sürdürülen devrimi övücü şarkılar, destanlar, efsaneler, hikâyeler yaratılmıştır. 1920’li ve 1930’lu yıllarda Sovyet lehinde folklorun varlığı inkâr edilemez. “Halk masallarının şekli ve konusu, politik fikirleri taşımada ve sosyal anlamları yapılandırmada uygun olmadığından bu rol, on sekizinci ve yirminci yüzyılların halk kültürü öğrencilerinin çok iyi bildiği sözlü ve yazılı folklorun diğer şekilleri

tarafından oynandı” (Panchenko, 2007: 141).

Halk bilimcilerin çoğunlukla söz ettiği işlev konusunun halk bilim ürünlerinin yaratımında, metinlerin değişkenlik, hacim ve içerik farklılaşması gibi sorunları çözmeye büyük katkıları olmuştur. İşlevsellik ayrıca halk bilimi ürününün kim tarafından, nerede, nasıl yaratıldığı ve dinlendiği, bu ürünlerin bir sosyal ilişkinin ürünü olduğunun ortaya konması gibi sonuçları getirmesi bakımından da önemlidir (Ekici, 2015: 124). William R. Bascom halk bilimi yaratmalarının işlevleri konusundaki araştırmalarda bir model oluşturur. Bascom halk bilimi ürünlerinin işlevlerini dört maddede toplar:

- a.Eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevi,
- b.Toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme işlevi,
- c.Eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması işlevi,
- d.Toplumsal ve kişilerden, baskılardan kurtulma işlevi (Bascom, 2010: 78-81).

İlhan Başgöz bu işlevlere bir tane daha ekler: protesto işlevi. Örneğin Âşık Mahzuni Şerif şiirlerinde açlığı, fakirliği, ağalık düzenini, emperyalizmi, dönemin siyasilere taşlar (Irmak, 2017: 254). Başgöz’e göre Cumhuriyet döneminde protesto geleneğinde bir duraklama yaşanır. Cumhuriyeti kuranlar iş başına vatani kurtararak gelmişlerdir. Bunun sonucunda herkes gibi âşıklardan da büyük destek görmüşlerdir. Cumhuriyet, halk kültürü temeline oturtulmak istenmiştir. Bu kültürün sözcüleri olan âşıklara halkevleri, devlet radyosu ve başka kurumların kapıları açılmış; âşıklar buralarda ağırlandı; büyük saygı görmüşlerdir. Âşıkların eserleri toplanmış, basılmış, geniş kitlelere duyurulmuştur. Bu sıcak ilgiye âşıklar yeni idarenin başlarına ve kurumlarına övgüler düzerek alkışlar tutarak karşılık vermişlerdir. Bu durum II. Dünya Savaşı’nın bunalım yıllarına kadar devam etmiştir. Âşıklar kent kültürü ile daha yakından tanışınca, kente yerleşip ekonomik zorluğun ve farklılaşmanın içine düşünce protesto geleneği yeniden canlanmıştır (Başgöz, 1986:185-186).

2. Ziya Gökalp’ın Masallarında İdeoloji

Romantik milliyetçiliğin etkisiyle XX. yüzyılda realpolitik amaçlar için ideolojik olarak kullanılan halk bilimi, Avrupa ülkelerinde halkın ruhunun arandığı en önemli kaynak olmuştur. XIX. yüzyılın son çeyreği ile XX. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti’nde folklor çalışmaları Türk millî kimliğini ayakta tutma amacını taşır. Türkçülük akımı kısa sürede toplumun farklı kesimleri tarafından kabul görür. Türkçülük akımı ülkenin içine düştüğü çıkmazdan kurtulmak için bir çare olarak düşünülür. Türkçü aydınlar folkloru Batı’da olduğu gibi millî bütünlüğün sağlanmasında birleştirici olarak kabul ederler. Ziya Gökalp, Rıza Tevfik Bölükbaşı, M. Fuad Köprülük gibi fikir adamları ilk folklor çalışmalarını başlatarak ulus kavramını

Osmanlı toplumuna özümsetmeye çalışırlar. “Bunun sonucunda Türkçülük akımı folkloru şekillendirmiş, folklor ise bu akımın devamlılığını sağlamıştır. Her iki olgu karşılıklı olarak birbirini beslemiştir. İşte bu iki kaynak arasında ilişki kuran ilk araştırmacı, düşünür Ziya Gökalp'tir” (Çek Cansız, 2014: 60).

Gökalp unutulmuş, ihmal edilen, görmezlikten gelinen, toplumun elit tabakası tarafından çoğu zaman küçümsenen halk kültürünü yeniden ortaya çıkarmayı, Türk millî değerleri etrafında yeni oluşan değerlerle eskiye ait olanları birleştirmeyi amaçlar. Böylece kültürel değerler varlıklarını sürdürecektir. Gökalp'in bu yön-deki çalışmaları yeni Türk devletinin sosyal ve siyasal alanda takip ettiği değişim ve gelişim çizgisini yönlendirir. Ulusal değerlere yönelmek gerektir. Gökalp'in fikirlerinin kaynağı XIX. yüzyılda tüm dünyayı etkilemiş olan romantizm akımı ve ulusal değerlere dönüş gayesidir. Buna yönelik olarak Gökalp masalları yeniden düzenler, Dede Korkut hikâyelerini bireysel üslupla yeniden yazar. Bu çalışmalarında geleneksel olanla bireysel yaratım bir aradadır. Öğretici nitelik taşıyan bu çalışmaların amacı yeni bir medeniyet kurmaktır. Gökalp, folklor ürünlerini bir takım yeni kavram ve değerlerle yeniden ele alır. Halkın ortak ideali tarihin derinliklerinden gelen sözlü anlatıların halkı eğitmek amacıyla yeniden şekillendirilmesi, bunun sonucunda ortak ideal birliğinin sağlanmasıdır. Gökalp masal ve destanları yeniden yazarken onların temel niteliklerini de göz önünde bulundurmakla beraber toplumu ayakta tutan ulusal değerleri metinlere yükler.

“Ziya Gökalp, bir yandan Türk milletinin tarihî dönemlerden bugüne ‘hars’ını tahlil edip genel kurallara ulaşmaya çalışırken diğer yandan ise edebiyatçı kimliğiyle halk edebiyatı ürünlerinin dil, üslup ve içerik özelliklerine uygun edebî eserler vermeye çalışmıştır. Bu yönüyle aslında Gökalp, Romantizm akımının bir sonucu olarak Almanya, Finlandiya, İskoçya gibi ülkelerdeki bilim adamlarının ve edebiyatçıların uygulamalarını Türkiye’de hayata geçirmiştir” (Şahin, 2013: 92).

Gökalp folklor ürünlerinin fonksiyonelliğinin farkındadır. Onları bu yönleri ile kullanmak istemiştir. W. Bascom tarafından belirtilen “toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme ile eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması” işlevleri Gökalp tarafından kaleme alınan masalarda kullanılmıştır. Masallar halka ait değer ve kuralların taşındığı en önemli folklor ürünlerinden biridir. Bu değer ve kuralların gençlere, çocuklara kazandırılması gerekir. Bu amaca uygun olarak halk kaynağından gelen manzum-mensur masallar kaleme alır. Masalların halkın eğitiminde kullanılması için bunların yeniden yazılması gerektiğine inanır. Türk töre ve ahlakının yeniden kazanılması için folklor ürünleri vatan, aile, çocuk, hürriyet gibi konularla yeniden üretilmelidir. O folklor ürünlerine pragmatik açıdan yaklaşır. Bu ürünler Türk milleti için fayda sağlayıcı biçimde kullanılmalıdır. Halk bilimini ve ona ait konular yeniden halk arasında canlandırılmalıdır. Gökalp halk kaynağından gelen motifleri kullanarak didaktik, bireysel eserler kaleme alır. Osmanlı Devleti’nde II. Meşrutiyet sonrasında geleceğin büyüklerini yetiştirmek

büyük önem kazanır. Hem çocuk dergilerinin sayısı hem de çocuk için eser veren yazarlarda artış dikkat çeker. Tevfik Fikret, Ali Ulvi (Elöve), İbrahim Alâaddin (Gövsâ) gibi isimler doğrudan doğruya çocuklar için eserler yazarlar. Gökâlîp bu devirde çocuk meselesi üzerinde en fazla duran düşünürlerden biridir. Ona göre en önemli sosyal birim, ailedir. Sağlıklı toplum ancak sağlıklı ailelerin varlığı ile meydana gelebilir. Aile içinde de özellikle çocuğa büyük önem verir. Eğitim vasıtasıyla sağlam bir milletin temeli atılabilir. Çocukların yetiştirilmesinde onlara millî kültür aşılanmalıdır. O bir ideologdur. Onun fikirlerini devam ettirecek ve uygulayacak neslin eğitimi büyük önem taşır. Bundan dolayı çocuklar onun okuyucu kitlesi içinde geniş yer tutar. Gökâlîp yetişkinler için yazdığı yazılarında bile yeri geldiğinde çocuklara yer verir (Sınar Uğurlu, 2009: 1027-1028).

Kızılelma masalında Gökâlîp'in folklor ürünlerine pragmatik anlayışının izlerini görmek mümkündür. Bu masalda ulusal değerler ön plana alınır. Gökâlîp yeni kavram ve değerleri masala yerleştirir. Masalda, Ay Hanım Kırgız'ın Konrad boyundandır. Turgut adlı gence âşık olur. Ancak onun idealleri bu aşkı söylemeye engeldir. Milletine ve yurduna tüm sevgisini veren kimse sevda illetine düşmemelidir:

“İsterdi yaşamak milleti için,
Kîni vardı sevdâ illeti için...
Serserî bir aşka gönül bağlayan
Nasıl verebilir yurda can?” (Tansel, 1989: 9).

Gökâlîp, yetişkinlere seslenirken bile başta masal olmak üzere halk bilimi türlerinden yararlanır. Gökâlîp folklor fikirlerini telkin etmek için bir araç olarak bakar. Bir ideal adamı, bir ülkü adamı olan Gökâlîp için fikrin şiirden önce gelmesi, edebiyatı fikrin hizmetine vermek son derece tabiidir. O folkloru amaç değil, araç olarak görür. Bir milletin çöküşe doğru gittiği bir dönemde memleket meseleleriyle ilgili olmayan şiir ona bir lüks gibi görünür.

“Şuûr devrinde şiir susar, şiir devrinde şuûr seyirci kalır. İçinde bulunduğumuz zaman, gâlibâ birinci devreye âittir: Şâirler Muz'larından uzak düşmüş, vezin ile kâfiye, şuûrlu müteşâirler eline geçmiş.. Bu hâli, çocukların hâyatında da görürüz: Ders saatleri arasında oyun fâsılları var... Aynı zamanda, çocuk terbiyesinde birtakım dersler, oyun tarzında verilir; bunun gibi, halk terbiyesinde ba'zı fikirlerin vezin kisvesinde arz edilmesi fenâ mı olur?” (Tansel, 1989: 97).

Kızılelma masalı Gökâlîp'in şuûr devrinin fikir yüklü ürünlerindedir. Masalda milletin çöküşünü hazırlayan bazı sebepler üzerinde durulur. Masalın kahramanlarından Türk genci Turgut, Kızılelma peşindedir. Molla, ona yol gösterirken Türk'ü zayıflatan, başka milletlere muhtaç eden nedenleri sıralar. Türk kendi öz benliğinden uzaklaştığı, yabancı kültürlerin etkisinde kaldığı için bugün bu durumdadır:

“Ba’zan Hindli, ba’zan Çinli olmuşuz;
Arap, Acem; Firenk dinli olmuşuz.
Ne bir Türk hukûku, Türk felsefesi,
Ne Türkçe inleyen bir şâir sesi...
Şâir, hakîm bizden de; çokça

Kimi Farsî yazmış, kimi Arapça...” (Tansel, 1989: 12). Hakiki ruhumuz ve saf dilimiz bize gel diye bağıırır. Türk’ün kılıcı ve kalemı Arap’ı, Çin’i, Acem’i yük-seltmiştir. Kızılelma, ne Hint’te ne de Çin’dedir, o Türk’ün ruhunun içindedir.

Gökalp Türk kültüründen aldığı konu ve motiflerle Türkçülük fikrini telkin etmeyi amaçlar. O, unutulmuş olan halk masallarında fikirlerini telkin eder. Türkçülük, onun için diriltici bir ideolojidir. Gökalp özellikle masalı kullanarak mensup olduğu fikir hareketinin her türlü zorluğun üstesinden geleceğine, sağlıklı bir toplum düzeni sağlayacağına inanır. Gökalp Türk milletinin tarih sahnesinden silinmek istendiği, hayatta kalma mücadelesi verdiği bir dönemde masallarını yazar. Eski hayat tarzıyla bu mücadeleyi kazanma imkânı yoktur. Yeni bir hayatı benimsemek şarttır. Bu yeni hayatın ilkeleri Türkçülükte yer almaktaydı. Gökalp yeni hayatı anlatırken özellikle masallardan yararlanarak unutilan folklara itibarını iade eder. Ülker ile Aydın masalında Ülker ile Aydın üvey annelerinin telkiniyle babaları tarafından ormana bırakılır. Aydın ormanda uyanınca babasının onları terk ettiğini anlayarak ağlamaya başlarken ablası Ülker, onu teselli eder. Türk Tanrısı öz-be-öz Türk soyundan gelen kendilerini ve Türk ilini tatlardan koruyacaktır:

“Biz öz Türk’üz, bak sen Aydın, ben Ülker,
Türk Tanrısı öz ilini esirger.
Zeyneb gibi anne değil Tat senin,
Hiç soyuna karışmamış yad senin.
Unutmadım, annem derdi: Bak, kızım,

Baban Kayı-il’den, ben de Kırgız’ım...” (Tansel, 1989: 24-25).

Edebiyatın millî bir kimlik kazanabilmesi için halk edebiyatı ürünleri edebiyatta yoğun olarak işlenmelidir. Devir şuurlu hareket etme ve ölçülü davranma devridir. Gökalp’in bu yöndeki çalışmaları döneminin birçok yazarını da etkiler:

“Gökalp’in halka gitme ve halk kültüründen beslenme düşüncesinin ürünü olarak dil, din, vatan, Türk destanları, Türk tarihi, askerlik v.b. konularda yalın bir dille yazdığı manzûmeler döneminde yankı bulmuş, şairlere hece ölçüsünün yanısıra masal, hikâye ve destan metinlerini manzûm olarak yazma düşüncesini de teşvik etmiştir. Özellikle, hece ile şiir yazma hususunda Gökalp’in telkinlerinden etkilenen Beş Hececiler’den Orhan Seyfi Orhon’un Peri Kızı İle Çoban Hikâyesi adlı manzûmesi Ala Geyik etkisi ile yazılmış bir izlenim uyandırır” (Zavotçu, 2012: 609).

Halkta bir şuur oluşturma amacını taşıyan Gökalp, Türk'ün ölüm dahil hiçbir şeyden korkmadığını Ülker ile Aydın masalında dile getirir. Masalda bir ceylana dönüşen Aydın, ablası Ülker'e sultanın askerlerinden korkmadığını şu şekilde söyler:

“Anam Alageyik, babam Bozkurt'ken

Ben Türk-oğlu kaçır mıyım ölümden?” (Tansel, 1989: 31). Bu sözlerden sonra Aydın, Türk'ün korkusuzluğunu göstermek için korkmadan düşman askerleriyle dolu ormana dalar.

Gökalp'ın masalları lirizm unsurları ile beraber didaktiktir. Sanat onun için bir eğitim aracıdır. Gelecek kaygısına düşen milletine masallarıyla yol göstermiştir. Her şartta milletine ümit ve ülkü aşlamaya, hedefler göstermeye çalışır. Masallarının büyük bir kısmında Türk milletinin kültür ve medeniyet yolunda nasıl ilerlemesi gerektiğini anlatır. Onun en büyük ülküsü Türk milletini yükseltmektir. Türk halkı ümitsizlik içindeyken ona yeni değerler gösterir. Yeni bir ahlâk, yeni bir toplum, yeni bir millet anlayışını savunur. Köylülerin, esnafın, kadınların, gençliğin, öğrencilerin sorunlarını ele alır. Savaş yıllarında bu savaşların önderlerini anlatır, Türk halkına geçmişindeki zafer devirlerini hatırlatır. İlhamını Türk destanlarından, Türk halk hikâyelerinden, Türk masallarından alan masallar yazar. Gökalp şiirine toplumsal bir fonksiyon yükler. Eserleriyle halka seslenir (Filizok, 2005: 131-132). Gökalp'a göre destan ve masallarımızda tarihî benliğimiz saklıdır. Gökalp, çocuk terbiyesinde oyun şeklinde derslerin verilmesi gerektiğini, halk terbiyesinde ise bazı fikirlerin vezin kisvesi içinde arz edilmesini tercih etmiştir. Onun en olgun fikirleri sade, basit, çocuksu bir söyleyişle, halka hitap eden ve halk hafızasına bazı fikirler yerleştirmeyi amaç edinen çalışmasından kaynaklanmaktadır (Banarlı, 1997: 1112).

Gökalp halk masallarını yeniden yazarken masallara şahsî üslubunu katar. Bu masalarda konuların temel yapısı korunurken onlara yeni temalar ekler. Masallara yaptığı eklemelerle onları sosyal plana taşır. Masalları hayal âleminde tarihî veya sosyal bir gerçeğin alanına taşır. Masal kahramanlarına Türk destanlarının, halk hikâyelerinin kahramanlarının özelliklerini yansıtır. Türk destan ve masal kahramanlarının yaşayışlarını hatırlatan kahramanları masallarında kullanır. Bu kahramanlar Türk olma şuurunun farkındadır. Bu kahramanlar Türk töresine göre davranır, vatan ve milletleri için mücadele eder. Gökalp, folklor ürünlerini tükenmeyen bir hazine olarak görür. Gökalp tarafından çocuklara yönelik yeniden işlenerek yeniden sunulan masallar milletin eski seciyesini, eski mefkurelerini hatırlatmak için kullanılır (Sever, 2007: 30). Küçük Şehzâde masalında padişahın üç oğlu vardır. Gökalp, kahramanlarının isimlerini tarihin derinliklerinden akıp gelen, Türk kültür hayatının şaheserlerinden Oğuz Kağan'ın oğullarından seçer. Şehzadelerinin isimleri Gün Bey, Ay Bey ve Yıldız Tigin'dir. Bu bilinçli bir seçimdir. Yeni nesillerde Oğuz Kağan'ın ruhunu arar. Oğuz ve oğulları tarafından dünyaya hakim olma ülküsü, devletini yeniden diriltme ülküsüne evrilir. Bu millet

geçmişte yaşamış atalarının ruhuyla kendisine gelecek, yabancıların baskısından kurtulacaktır. Kızılelma masalında ise bir Türk Bey'inin diliyle konuşur. Türk Beyi devin başını keser, ifritten dünya güzeli Kırgız kızını kurtarır. Türk Bey'inde Turan ideali vardır. Türk Beyi, Kırgız güzeline şöyle seslenir:

“Dedim: ‘Turân meleği!
Türk'ün yüce dileği!
Yüz milyon Türk bu ânda

Seni bekler Turân'da” (Tansel, 1989: 53). Onunla karanlıklar aydınlanacak, sönmük ocaklar canlanacak, yoksul ülke şahlanacaktır.

Gökalp duygu ve düşüncelerini, masal kahramanlarını konuşturarak, harekete sevk ederek gerçekleştirir. Masalları çocukların, gençlerin bilgilendirilmesi, ortak fikir ve idealler çevresinde toplanması için bir araç olarak kullanır. Masal tiplerini bilinçli bir şekilde seçer. Örneğin çocuklara pratik zekânın önemini, hazır cevaplılığı, azmi, aklın fizikî güçten üstünlüğünü göstermede Keloğlan'ı özellikle seçer. Gökalp Keloğlan'ın bu geleneksel özelliklerine yeni özellikler de ekler. Masallarımızdaki uyusuk, tembel Keloğlan tipi değişir. Gökalp'ın masalında Keloğlan, ekmeğini kazanmak için bulduğu her işte çalışan, içinde yaşadığı şartları değiştirmeye çalışan, haksızlıklara, adaletsizliklere karşı gelen biridir. Masalda Keloğlan'ın üç arkadaşının adları da bilinçli bir seçimin sonucudur: Orhan, Turhan ve Tarhan. Kolsuz Hanım masalında padişahın kızının adı Ay, oğlunun adı Yıldız'dır. Bilge kişinin adı ise Ak Ağa'dır. Bu bilge Dede Korkut'un masalımsı bir dönüşümüdür. Düşmanları ise Kızıl Kıral'dır. Gökalp, masalının sonunda, masalı yazma nedenini açıklayarak masal içindeki sembolleri açıklar. Masal şöyle sona erer:

“Bu masal yazıldı, geldi bir ârif,
Okudu, düşündü, dedi pek zarif!
Bu masal eskidir, misâli yeni,
Şerhedeyim size, dinleyin beni:
Ay Hanım Türkiya, İslâm'dır Yıldız,
Üvey anne ise hâin İngiliz.
Siyâset şâhı'na evvelki zevce
Hamiyet Hanım'dı, öldü bir gece..
Sonradan bu Misses oldu karısı,
Verildi mehr ona mülkün yarısı..
İstedi İslâm'ı hükmüne almak,
Gafflet şarâbıyla gönlünü çalmak!
İslâm yüklenmedi bu esâreti,
Zindanda astırdı onu hiddeti..

Kardeşi İslâm'a, Türk etti yardım;
Türk'e karşı bundan oldu müntekım:
Türk'ün kollarıydı: İzmir, Edirne!
Bunları kopardı şüm üvey anne..
Yeğeni Yunan'a etti armağan,
Kurtardı onu bir Millî Kahraman..
Tanrı'mız yüceltsin o kahramanı,
Dâim mes'ûd etsin Hilâl Sultân'ı!
Lâkin, sorarsınız şimdi merâktan:
'Gül Reyhan kimlerdir?'
'Halk ile Vatan!' (Tansel, 1989: 182).

“Manzumenin yayımlanış tarihiyle, Gökalp'ın kullandığı semboller arasında birebir ilişki vardır. Şiirde Yunanlıların, İngilizlerle işbirliği yaparak İzmir ve Edirne'yi işgâl etmeleri ve millî bir kahramanın mücadeleleri sonucu işgalin sona ermesi anlatılmıştır. Genç padişahın Kızıl Kral (Yunan)'la mücadeleleri ve Gül (Halk) ile Reyhan (Vatan)'ın duaları sonucunda kesilen kollar tekrar Ay Hanım'a verilir. Böylece, yazar sembolik anlatıma başvurarak savunduğu ideolojiyi masala yansıtmış; Türklüğün Müslümanlıktan ayrılmaması ve bağımsızlık uğruna mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamıştır” (Korkmaz, 2009: 57).

Mehmet Kaplan, Gökalp tarafından yazılan masal, şiir ve destanlarda “yeniden doğma” teminden söz eder. Kaplan'a göre Gökalp'ta çocukluğuna dönme temayülü bulunmaktadır, bu bakımdan çocuk masalları ile kendi çocukluğu arasında bir münasebet vardır. Gökalp bazı masallarını klasik masal örneğine uygun olarak bizzat yaratırken, bazılarını gelenekte olduğu gibi almış, bazılarını da değiştirmiştir. Bunların hepsinde Gökalp'ı yakından ilgilendiren bir mana vardır. Gökalp tarafından yazılan masalarda onun şuuraltıyla ilgili semboller vardır. Masalların büyük bölümünde yeniden doğma temi ideolojik plana aktarılmış, özlenilen Türklük yeniden diriltiştir (Kaplan, 2004: 453-457). Yeniden doğma temini Küçük Hemşire'de görmek mümkündür. Küçük Hemşire masalında Ali Bey yeniden dirilişin, doğuşun mimarı olacak halkı şu şekilde över:

“Ali dedi: ‘Halktır, Hakk'ın vekîli,
Saltanatın odur aslı, asîli..
Hükûmet halkındır, sultânın değil;
Fermân milletindir, Dîvân'ın değil..
Teşrî', kazâ, icrâ: Her hak onundur.
Taht onun, tâc onun, toprak onundur..
Her ferde gâyeyi o duyurmalı,
O infâz etmeli, o buyurmalı!

Halkın vazifesi nedir? Tekâmül!
Durdurmasın onu köhne teâmül!
Borcudur: Durmaktan tevakki etmek,
Dâimâ, dâimâ terakki etmek..
Mefkûrelerini i'lâya koşsun,
Her zaman ednâdan a'lâya koşsun!
İlimle, hikmetle, bulsun yolunu,
Adâlete âlet etsin kolunu!
Yaratsın rûhlarda milli bir irfân,
Yaysın memlekete refâhla umrân..
Müsâvi, hür fertler mes'ûd yaşasın;

İnsanlık ne demek herkes anlasın..” (Tansel, 1989: 193-194). Halk, Hakk'ın vekilidir. Halkın hüküm sürdüğü, milletin ferman ettiği bir devletin hayalini kurar. Halkın tek gayesi ilerlemektir. Bu ilerlemede yolunu aydınlatan ışık ilimdir, hikmettir. Böylece memlekete irfanı yayacak, adaletle hükmedecek, refah ve eşitliği getirecektir.

“Hem halk hem de çocuk eğitiminde şiirin gücünden yararlanmanın gereğine inanan Gökalp, bu iş için de, halk arasında en sevilen ve dolayısıyla en yaygın olarak kullanılan nazım tür ve şekillerini seçmiştir. Meselâ Lisan şiiri için anonim halk edebiyatının en canlı türü olan manî seçilmiştir. Birçok şiirini destan ve masal şeklinde yazmış olması da burada hatırlanabilir” (Adıgüzel, 2011: 426).

Gökalp için geçmişten bugüne kültürel aktarım yolu ile getirilen halkın edebî yaratmaları çok değerlidir. Bundan dolayı eserlerinde biçim ve içerik olarak bu eski geleneği sürdürür. Geleneksel olanla modern sentezlenir. Masallarında “Turan” idealini topluma millî heyecan vermek amacıyla kullanır. Gökalp masallarında ulusal bir bilinç oluşturarak toplumsal bir yenilenmeye öncülük eder. Masal, millî değerlerin genç kuşaklara aktarılmasında bir araçtır. Masallar yeni nesillere ortak bir bilinç aşlamak, onları belirli idealler etrafında toplamak, millî birlik ve beraberlik oluşturmak amacıyla kullanılır. Halk kültüründen alınan motiflerle verilmek istenen mesaj, çocuklara yönelik bir dille anlatılır (Korkmaz, 2009: 55). Gökalp'ın halk masallarında ideolojik bir boyut bulunmaktadır. O sözlü kültür ürünlerini “millî tesânüdü kuvvetlendirmek”te bir araç olarak kullanır. “Dorson, folklorun yirminci yüzyılda ideolojik amaçlar için kullanılmasının, on dokuzuncu yüzyılın romantik milliyetçiliğinden kaynaklandığını söylerken tam da Gökalp'ın sözlü kültür ürünleri karşısındaki tutumunu tarif etmektedir” (Korkmaz, 2009: 56). Gökalp, başta masal olmak üzere halk edebiyatı ürünlerini milliyetçi bir politika aracı olarak kullanır ve bu durum Dorson'un düşüncesini doğrular niteliktedir.

Gökalp Türk destan metinlerini de yeniden yazmıştır. Dede Korkut anlatılarından yararlanarak Arslan Basat şiirini yazar. Bu şiirde pek çok masal motifini

de kullanır. Anlatısının sonunda vermek istediği mesajı Dede Korkut'un ağzından şöyle verir:

“Dedi kahramandır Türk’ü yaşatan
Türk ilinde eksik olmaz kahraman
Bir zaman gelecek yine Türk-yurdu
Görecek Rûm adlı mel’ün bir ordu
O zaman çıkacak Ortac-dağı’ndan
Bir Mustafa Kemal adlı kahraman
Kurtarıp Türklük’ü bu Tepegöz’den,
Kılacak vatani bahtıyâr, şâd, şen!
Türk’ün Basat gibi çoktur arslanı
Mustafa Kemal’dir baş kahramanı!” (Tansel, 1989: 224).

3. Sonuç

Halk bilimi ürünleri, kültürel zenginliğin göstergesidir. Bu ürünler toplumsal değerlerin birliğini sağlamakta önemlidir. Sosyal hareket, gelenek, sosyal normlar toplumun gelişmesini sağlar. İşlevini devam ettirdiği sürece sosyal kurumlar varlığını devam ettirir. Halk bilimi ürünleri gelenek taşıyıcılığı, eğitime, sosyal motivasyon, sosyal eleştiri ve denetim mekanizması, eğlendirme, güldürme, rahatlama vb. fonksiyonlarıyla sosyal yapının güçlü tutulmasında çok önemli görevler yüklenmektedir.

Tarihsel süreçte halk bilimi ile ilgili birçok kuram geliştirilmiştir. Bu kuramlar içerisinde halk bilimini ideolojik amaçlarla kullanılmasını sağlayan kuramsal çerçeveler de bulunmaktadır. Halk bilimine ideolojik yaklaşımlar XIX. yüzyılım romantik milliyetçiliği kaynaklıdır. Özellikle XX. yüzyılda halk bilimi ürünleri ideolojik yönden işlenmiştir. Bu ürünler uzun süre ulusal kimliklerin belirlenmesinde ve korunmasında önemli işlevler yüklenmiştir. Halk bilimciler halk bilimi ürünlerinde halkın ruhunu aramışlardır. Bu çalışmalar ulusal gururun uyarılmasında itici bir güç olarak görülmüştür. Bilimsel bilgi, ideolojik amaçların emrine verilmiştir. Halk bilimi, ideolojilerin geniş halk kitlelerini etkilemede propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Halk bilimi verileri farklı millet ve coğrafyalarda çeşitli politik görüşlerin veya partilerin propaganda aracına dönüştürülmüştür. İdeolojik görüşlerin propagandasında kullanılan halk bilimi ürünleri çoğu zaman kullanıldıkları ideolojiye göre manipulasyonlara da uğramıştır. Toplanan halk bilimi malzemeleri, propagandası yapılacak ideoloji doğrultusunda temizlenmiş; yeniden düzenlenmiş; ideolojik bir elekten geçirilmiş; kitle iletişim araçları vasıtasıyla halka dağıtılmıştır.

Osmanlı Devleti’nde de XIX. yüzyılın son çeyreği ile XX. yüzyılın başlarında halk bilimi çalışmaları Türk millî kimliğini ayakta tutma amacıyla kullanılmıştır.

Bu dönemde Türkçülük akımı kısa sürede toplumun farklı kesimleri tarafından kabul görmüş, ülkenin içine düştüğü çıkmazdan kurtulmak için bir çare olarak düşünülmüştür. Türkçü aydınlar halk bilimi ürünlerini, Batı'da olduğu gibi, millî bütünlüğün sağlanmasında birleştirici olarak kabul etmişlerdir. Gökalp da ilk folklor çalışmalarını başlatan düşünürlerden biri olup ulus kavramını Osmanlı toplumuna özümsetmeye çalışmıştır. Bu çalışmalarla bir taraftan Türkçülük akımı folkloru şekillendirirken diğer taraftan folklor bu akımın devamlılığını sağlamıştır. Her iki olgu karşılıklı olarak birbirini beslemiştir. Gökalp toplumun elit tabakası tarafından çoğu zaman küçümsenen halk kültürünü yeniden ortaya çıkarmayı, Türk millî değerleri etrafında yeni oluşan değerlerle eskiye ait olanları birleştirmeyi amaçlamıştır. Gökalp'ın bu yöndeki çalışmaları yeni Türk devletinin sosyal ve siyasal alanda takip ettiği değişim ve gelişim çizgisini yönlendirmiştir. Gökalp ulusal değerlere dönüş gayesiyle masalları yeniden düzenlemiş, bireysel üslupla yeniden yazmıştır. Bu çalışmalarında geleneksel olanla bireysel yaratım bir aradadır. Öğretici nitelik taşıyan bu çalışmaların amacı yeni bir medeniyet kurmaktır. Gökalp, folklor ürünlerini halkı eğitmek amacıyla yeniden şekillendirmiştir. Gökalp masalları yeniden yazarken onların temel niteliklerini de göz önünde bulundurmuş, bunun yanında toplumu ayakta tutan ulusal değerleri de metinlere yüklemiştir.

Gökalp halkbiliminden beslenen eserleriyle Türk toplumunun yenileşmesi sürecinde hiç eskimediğini düşündüğü halka ve onun yaratmalarına yönelmiştir. O, masalların estetik yönünden çok eğitici işlevinden yararlanmıştır. Özellikle çocuk eğitiminde halk masallarını kullanmıştır. Gökalp, masalların eğitici işlevlerini ve çocuklar üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurmuş, mesajlarını masallar vasıtasıyla iletmiştir. Toplumsal kurallar, Türklük ve beşerî değerler masallar yoluyla telkin edilmiştir. Gökalp, eğitsel ve ideolojik amaçlarla masal yazmıştır. Metinlerine, masalların aslında olmayan ideolojik mesajlar yüklemiştir. Gökalp'ın gayesi memleketi medeniyet bakımından yükseltmek, hars bakımından kuvvetlendirmektir. Masalları yeni nesillere ortak bir bilinç aşılama, onları belirli idealler etrafında toplamak, millî birlik ve beraberlik oluşturmak amacıyla kullanmıştır. Gökalp'ın halk masallarında ideolojik bir boyut bulunmaktadır. O sözlü kültür ürünlerini millî tesânüdü kuvvetlendirmekte bir araç olarak kullanmıştır. Sonuç olarak Gökalp, başta masal olmak üzere halk bilimi ürünlerini, bilinçli bir biçimde, milliyetçi bir politika aracı olarak kullanmıştır.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, Muhammet Sani (2011), Ziya Gökalp'ın "Lisan" Şiirini Anahtar Kelime Yöntemiyle Okuma Denemesi, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic*, 6/3, 425-437.
- AKTAŞ, Şerif (1996), *Yenileşme Dönemi Türk Şiir ve Antolojisi (1860-1920) I*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- AKYÜZ, Çiğdem (2015), Yeni Lisan, Eski Tarz: Ziya Gökalp'ın Koşma ve Destanları, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic*, 10/4, 17-26.
- BANARLI, Nihad Sami (1997), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I-II*, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi.
- BASCOM, William R (2010), Folklorun Dört İşlevi (Çev. Ferya Çalış), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2* (Yay. Haz. M. Öcal Oğuz; Selcan Gürçayır), 71-86, Ankara, Geleneksel Yayıncılık.
- BAŞGÖZ, İlhan (1986), Türk Halk Edebiyatında Protesto Geleneği, *Folklor Yazıları*, 181-191, İstanbul, Adam Yayınları.
- ÇAMKARA, Ayşe (2010), Modern-Ulus Devletin Kuruluş ve Gelişme Sürecinde Folklor, Şiir ve Fakelore, *Millî Folklor*, 88, 85-90.
- ÇEK CANSIZ, Songül (2014), Ziya Gökalp'ın Düşünce Sistemi ve Folklor Bakışı, *Millî Folklor*, 103, 59-68.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2002), *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihinin Girişi*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- DORSON, Richard M (2011), *Günümüz Folklor Kuramları* (Çev. Selcan Gürçayır; Yeliz Özay), Ankara, Geleneksel Yayınları.
- EKİCİ, Metin (2015), *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Ankara, Geleneksel Yayınları.
- FİLİZOK, Rıza (2005), *Ziya Gökalp*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- GÖKALP, Ziya (2007), Türkçülüğün Esasları (Haz. Mustafa Koç), *Ziya Gökalp Kitapları I* (Ed. M. Sabri Koz), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- IRMAK, Yılmaz (2017), *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Âşık Mahzuni Şerif ve Şiirleri*, Ankara, Ürün Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet (2004), Ziya Gökalp ve "Yeniden Doğma" Temi, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, 448-463, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- KORKMAZ, Nurseli Gamze (2009), "Kolsuz Hanım" Üzerine Yazılı Kültür ve Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Bir Çalışma, *Millî Folklor*, 83, 54-61.
- KÜÇÜK, Serhat (2013), Garb'ın İlmını Almak: Ziya Gökalp'te Bilimin Statüsü, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 177-185.
- OĞUZ, M. Öcal (2006), Araştırmaların Tarihi, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (Ed. M. Öcal Oğuz), 31-68, Ankara, Grafiker Yayıncılık.
- Ö. EKER, Gülin (2006), Gelenekten Geleceğe Halk Edebiyatı, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*

- (Ed. M. Öcal Oğuz), 315-330, Ankara, Grafiker Yayıncılık.
- PANCHENKO, Alexander A. (2007), Lenin Kültü ve “Sovyet Folkloru” (Çev. Selcan Gürçayır), *Folklorun Sahtesi: Fakelore*, 137-166, Ankara, Geleneksel Yayıncılık.
- SEVER, Mustafa (2007), *Ziya Gökalp'in Masallarında Tipler*, Millî Folklor, 74, 29-33.
- SINAR UĞURLU, Alev (2009), “İdeolog”-Şair Ziya Gökalp'in Kaleminden Masallar, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 4 /1, 1025-1040.
- SÜTÇÜ, Tefik (2013), Yeni Lisan Hareketi'nden Ölümüne Kadar Türk Basınında Ziya Gökalp, *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 8/9, 2297-2311.
- ŞAHİN, Halil İbrahim (2013), Ziya Gökalp'in “Halk” ve “Halkbilimi” Terimlerine Bakış Açısında Geleneğin Yeri, *Millî Folklor*, 99, 91-100.
- TANSEL, Fevziye Abdullah (1989), *Ziya Gökalp Külliyyatı-1 Şiirler ve Halk Masalları*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ZAVOTÇU, Gencay (2012), Ziya Gökalp'in Manzûmeleri ve Ala Geyik Hakkında, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 7/4, 601-609.